

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 6.

V LJUBLJANI, 12. AVGUSTA 1934.

KNJIGA 16.

R. RIEGE

POČITNICE NA MORJU (lesorez)

SONCE, NJEGOVO IZŽAREVANJE IN ŠE KAJ

OB STOLETNICI ROJSTVA S. P. LANGLEYA

MIROSLAV ADLEŠIČ

Izvor luči in toplote ter z njima vsega žitja in bitja na Zemlji je Sonce, ki z nevidnimi nitkami privlačnosti priteza naš planet in ga mirnovztrajno suče po vsemirju. To osrednjo vlogo najpaznejšega telesa na nebesu je smatrala večina primitivnih narodov za simbol ter ognjeno kroglo častila po božje. Le nekoliko narodov zapadnega kulturnega kroga je videlo v Soncu Luč, ki ima edino nalogo služiti Zemlji — središču sveta. Šele Kopernik je prvi poudarjal nazor o središčni legi Sonca, ki ga je Galilei, dasi premagan, z besedami »e pur si muove« razširil med svet. In danes vlada prepričanje, da je Sonce, poleg Lune, povzročiteljice bibavice, edino nebesno telo, ki vidno učinkuje na Zemljo. Saj je pa tudi dejanski vpliv vseh nešteti zvezd na Zemljo zelo majhen. Če bi izginile vse zvezde, bi tega pojava sploh ne občutili. Morda se je tega dejstva zavedal filozof Hegel, ko je bil zapisal toli zasmehovane besede: »Zvezde stalnice so vročični izpuščaj neba in nezanimive kot vsi kožni izpuščaji.«

V svet sončnih skrivnosti sta proti koncu prejšnjega stoletja globlje prodrla ameriška astrofizika S. P. Langley in C. A. Young. Dasi so raziskavanja zadnjega v Evropi bolj znana — saj je izdal v osemdesetih letih za jezuitskim astronomom Secchijem še danes važno knjigo o Soncu — je prvi kot učenjak, iznajditelj in znanstveni organizator mnogo zanimivejši. Z orisom zavoda, katerega vodja je bil Langley, moremo dobiti vsaj bežen vpogled v delovanje osrednje ameriške akademije, ki bi v sorazmerno sličnem obsegu bila tudi nam Slovencem zelo potrebna.

Pierpont Samuel Langley se je rodil 22. avgusta 1834 v malem mestecu Roxbury, ležečem v državi Massachusetts, ki jo imenujejo Nova Angleška. Saj se tudi nikjer drugje v Zedinjenih državah ni ohranil oni puritanski duh, ki je lasten calvinsko-cromwellskim Angležem, puritanski v pravem smislu besede, katerega pomenja čistoto, torej čistoto božje službe, značaja in življenja sploh. Ker je bil sin nepremožnih staršev, je

obiskoval šolo spočetkoma v domačem kraju. Toda kmalu so se izkazale zanj domače šole nezadostne; poslali so ga v glavno mesto: Boston.

Boston, mesto, kjer je vzniknila borba za neodvisnost, je bilo ter je še danes kulturno središče Zedinjenih držav. Poseben sloves ima Harvardska univerza v bostonskem predmestju Cambridgeju (gl. Zis 16.50). Njeno tradicijo tvori nebroj znamenitih osebnosti, ki so se na njej ali šolale ali učile: pesniki in pisatelji Longfellow, Lowell, Holmes in Poe ter ameriški Carlyle in Ruskin obenem, R. W. Emerson, ustvaritelj posebne novoangleške filozofske šole. Pod vplivom te atmosfere, o kateri pravi Benjamin Franklin, da pomenja življenje v njej »trembling walk with God«, tresoče se popotovanje z Bogom, se je navzel Langley puritanskega načela, da ni ustvarjeno človeško življenje zaradi veselja, marveč le zavoljo dolžnosti. Individualna stremljenja po preizkušnji in spopolnitvi lastnega jaza so pač dana slehernemu Američanu, ne glede na to ali si utre pot skozi življenje kot gojenec raznih collegeov ali kot selfmademan. Saj je tudi bistveni smoter večine ameriških šol napotek gojencev k samostojnemu delu. To stremljenje se opaža že v tem, da more dijak preskočiti en ali celo več letnikov, ponavljati pa mu — kot je to edina možnost evropskega tovariša, ki lahko le »ritenski preskakuje«, navadno ni dovoljeno. To nepopustljivost narekuje mnenje, da usposablja za življenjsko borbo le znanje, sloneče na najširši podlagi ter da so predmeti, ki se jih učenec le nerad in z upiranjem uči, prej ali slej visoka šola njegove volje ter protitež za vse ono, kar bi mu moglo to podlago vzeti. Morda so pa tudi uspehi večji zatogadelj, ker so privatni iniciativi široko odprta vrata, kar v mnogih primerih razveže šolo od okostenelih življenjskih mrtvih učnih sistemov, ki ji vzamejo živ utrip ter s tem zavirajo rast celih generacij. Ko je Langleya to vzdušje prekvasilo ter ga izoblikovalo v značajnega in izobraženega moža, je moral takoj pokazati svoje zmožnosti; kajti bil je brez sredstev, navezan le sam nase. V tej stiski se je

S. P. LANGLEY (lesorez E. Justina)

slovljeno: »Bolometer in energija izžarjanja«. Preden se povrnemo k temu delu, naj nas kratek intermezzo uvede v drugo dobo Langleyevega udejstvovanja.

Dasi očituje Amerika v vsem svojem šolstvu skoraj nepregledno privatno iniciativo, je vendar v državnih institutih najjasneje pokazala, kaj ji pomenja znanost. Še bolj kot zanosni Pupinov življenjepis nam o njih govore številke. Washingtonskih državnih zavodov je namreč 33; v njih je nameščenih nad 6000 znanstvenikov in uradnikov; samo letne publikacije potrebujejo letno več milijonov dolarjev državnih podpor. Vodilni in obenem najslavnejši izmed teh vladnih zavodov je Smithsonian Institut. Zgodovina tega zavoda je kaj čudna. L. 1856. je zapustil Anglež Smithson iz Oxforda, ki je bil sicer velik prijatelj znanosti, a Amerike v svojem življenju sploh videl ni, vse svoje ogromno premoženje mestecu Washingtonu, ki je štelo tedaj le nekaj nad 6000 prebivalcev, z določbo, da si naj ustanovi zavod za pomnožitev in razširjavo znanosti. Ameriška zbornica prvotno to volilo sploh sprejeti ni hotela, češ: »sprejeti in upravljati darilo nekega inozemca, je pod častjo vlade«. Ali naposled ga je vendar z živahno opozicijo sprejela. Tako je nastal znanstveni zavod, ki je s pomočjo idealistov, ki so mu načelovali, kmalu prerasel vse slične zavode. Prvi njen predsednik je bil slavni fizik Henry (gl. Pupinov življenjepis), drugi je bil zoolog Baird. Tretji pa, ki ga je vodil od leta 1887. skoraj trideset let, je bil Langley. Ko je končal svojo popularno »Novo astronomijo«, ga je bil kongres poklical na to mesto. Tu se je pokazala njegova vsestranska sposobnost v novi luči. Kajti skrbeti je moral istočasno za Nacionalni muzej, ki hrani vse rezultate ameriških ekspedicij in izkopavanj v obliki zbirke, kateri slične srečujemo v Evropi le v tehniških muzejih (Monakovo, Dunaj). Vsak tipičen predmet ter še posebno vsako večje skupino predmetov ilustrirajo obširne etikete s poučnimi napisi in če treba tudi z razlagami. Na ta način opremljen muzej ni le zbirka predmetov, temveč neprecenljivo pomagalo ljudski prosveti. Nacionalnemu muzeju z nad štirimi milijoni predmetov stoji ob strani še zoološki vrt, ki goji posebno izumiranju podvržene živali. Največjo skrb pa je posvetil Langley — poleg astrofizikalnemu zavodu, kjer se je znanstveno udejstvoval — posebnemu, od države

lotil — poznejši fizik in zvezdogled! — stavbarstva. Skoro dve leti je pomagal širiti Boston. Ta doba, katera je skoraj za vsakega Američana, ki mu pomanjkanje denarnih sredstev ne dopušča lep prehod iz »mehanskega mlina paradnih koračnic« (Sinclair), doba kristalizacije, kjer se v topilu-življenju izkristalizirajo vse še neslutene zmožnosti in končno ustali značaj, mu je dala trdno oporo ter ga usposobila za poznejšega voditelja. Udejstvovanje v stavbarstvu pa Langleya ni odvrnilo od študija. Bližnji Harvard-colledge s svojo zvezdarno ga je bil preveč pritegnil nase. Toda pionirski duh, ki živi v vsakem prebivalcu Amerike, ga je prej še pripeljal v Evropo, da si je še bolj razširil obzorje. Nato šele, po enoletnem potovanju, ga je ena in trideset let starega sprejela Harvardova zvezdarna za pomožno moč. Toda kmalu je bil nameščen na pomorski akademiji v Annapolisu. Tu je tako zaslovel, da ga je pozvalo vodstvo zvezdarne v Allegheniju za profesorja astronomije in fizike ter za ravnatelja observatorija. Ob glavnem mestu Pennsylvaniji in ob boku ogromnih dimnikov Carnegievih železarn je preživel deset let ter izdal svoja najvažnejša dela, izmed katerih je bilo prvo pomembnejše na-

zelo upoštevanemu udejstvovanju: mednarodnemu menjavanju in razdelitvi znanstvenih predmetov in knjig. Ta služba, ki se bo zdela marsikomu le vnanja in nevažna, je za razvoj znanstvenih zavodov življenjskega pomena, ker skrbi za širjenje znanstvenih izsledkov ter pogloblja vezi med znanstvenimi institucijami vsega sveta. Pod Langleyevim vodstvom je tudi v tem oziru postal Smithsonianov zavod vodilen: raz-

delil je 4000 svetovnim znanstvenim zavodom nad milijon knjig. — Izmed spisov, ki jih je izdal Langley v zadnjih letih svojega delovanja, naj omenimo le Anale astrofizikalnega observatorija, s katerimi je vzel slovo s Smithsonovega instituta in delo o vplivu sončnega izžarjanja na Zemljo. Umrl je 27. februarja 1906. v Aikenu.

D A L J E

UTRJEVANJE

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

Površino našega telesa tvori koža. Ona je mejnik nasproti vnanjemu svetu in obenem varovalka pred vnanjimi vplivi. S čutili sprejema vtise — svetlobo, zvok, dotik, bolečino, toploto, mraz — iz naše okolice in jih prenaša po živčnih in žilnih potih v našo notranjost. Iz notranjosti prejema produkte po isti poti in jih odvaža v okolico (znoj, toploto). Kakor vidimo, je koža posredovalka med našo notranjostjo in vnanjostjo ter obratno.

Da ne bi vnanji vplivi na naše telo učinkovali kvarno, morajo biti vsi sprejemni in oddajni aparati in prevodna pota na višku svoje delavnosti, morajo biti na vsak vtis najboljše pripravljene. Za brezhibno delo je treba dobre hrane in tako morajo biti tudi naši organi dobro hranjeni. In kakor vemo, prinaša našim organom hrano kri in je potemtakem pogoj dobre prehrane izdatna preskrba s krvjo. Šele potem bodo organi kos svoji nalogi.

Zatorej ni slučaj, da se je človek utrjeval po dražljajih, ki so delovali na kožo. Zgodovina fizikalnega zdravljenja nam o tem dovolj jasno pripoveduje, kakšne so bile utrjevalne metode.

Voda, sonce, zrak so fizikalna sredstva, po katerih hočemo postati odpornejši, hočemo biti nekaj več kot smo bili prej. Človek je opazil, da je koža po krajšem ali daljšem delovanju teh sredstev postala rdeča, sam pa se je počutil ugodneje. Iz kožne rdečice in subjektivnega občutka je sklepal, da je delovanje teh dražljajev koristno za njegovo telo.

Od prvega dne, ko je človek začel uporabljati fizikalna sredstva, da si utr-

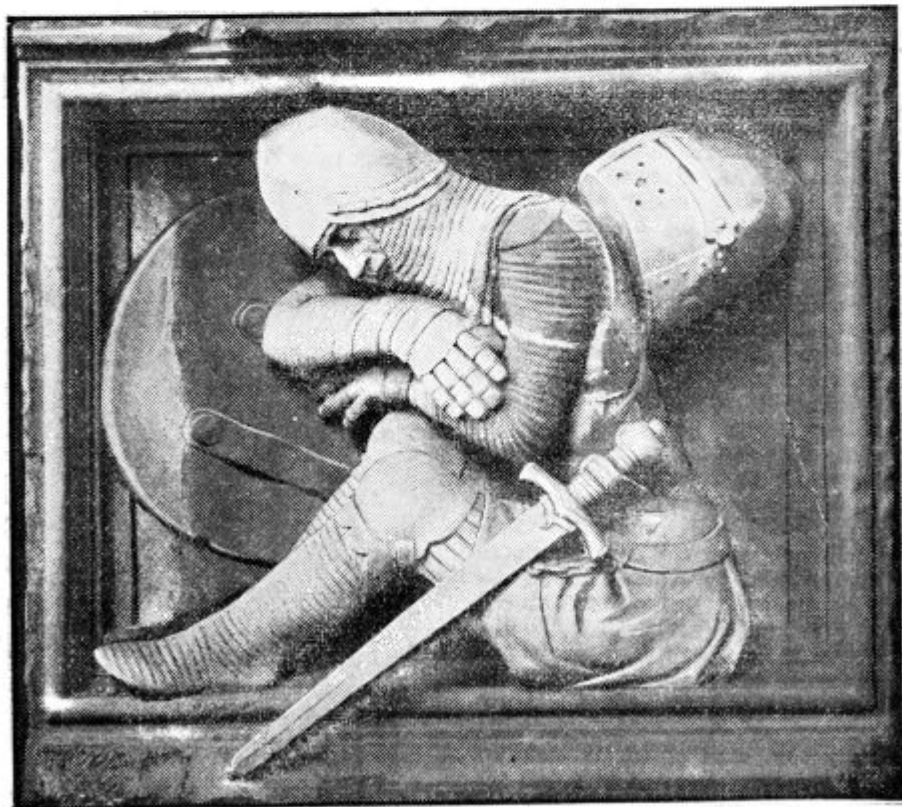
di svoje telo, se vodi spor o tem, da-li so mrzla sredstva učinkovitejša od toplih in obratno. Nekateri so uporabljali oboje, mrzlo in toplo izmenično, drugi zopet so kombinirali učinek mrzle in tople vode z masažo. Čim dalj je človek uporabljal eno metodo, tem večje znanje si je stekel o njej. Na podlagi opazovanj in skušenj je v teku časa zavrgel to, kar se mu je zdelo nepotrebno in pritegnil ono, kar je smatral za važno in koristno.

Kratek pogled nazaj nam pove, da je človek dajal prednost mrzlemu pred toplim. In s komur bomo govorili, vsakdo se utrjuje z mrzlim. Hipohondri in nevrasteniki se umivajo z mrzlo vodo, nekateri gredo v svoji gorečnosti tako daleč, da skačejo pozimi v Savo — če se ne motim, imamo celo »Klub zimskih kopalcev na Savi«, — vsi oni pa, ki uporabljajo toplo, so slabiči, mehkužneži in se jim pripadniki mrzlega kaj radi posmehujejo. Veliko važnost so polagali v prejšnjih časih tudi na transpiracijo, na izdatno izločevanje kože. Kljub temu, da so imeli mrzlo tako zelo v čisljih, vendar ni toplo nikoli bilo docela opuščeno. Posluževali so se tople vode pred ali po mrzlem dušu.

Pod vplivom Winternitza in Priessnitzza se je zdravljenje z vodo (hidroterapija), ki je izhajalo iz zdravniških vrst, razširilo med ljudstvom. Pod »reakcijo« so razumevali rdečico na koži, ki je nastopala le po uporabi z mrzlim; predstavljali so si, da se žile v koži aktivno razširijo, da so njih stene napete in da je rdečica posledica aktivnega dotoka krvi (aktivna hyperaemia). Iz lastne skušnje vemo, da se na delovanje tople vode pojavi močnejša rde-

čica, vendar niso smatrali te rdečice za reakcijo, ker so mislili, da je podlaga tej rdečici pasivno razširjenje žil, da so postale stene žil ohlapne in da ni množina krvi večja zaradi večjega dotoka, temveč zaradi slabšega odtoka; torej, da kri v tem področju, na katerega je delovala topla voda, zastaja (pasivna hyperaemia). Zato so pustili delovati po topli vodi mrzlo, nato so uporabljali običajno še masažo, da bi reakcija tem sigurneje nastopila. Mehanizem tega pojava so formulirali takole: Bistvo utrjevanja obstoja v tem, da se zdražljivost (občutljivost) perifernega živčevja zmanjša, potem ko smo dosegli po mehaničnih in termičnih vplivih običajni dotok krvi v neko področje kože. Taka aktivna hiperemia nele, da bolje hrani kožo, ona brani s svojo toplo krvjo, ki prihaja od srca, mrzloto dostop do naših živcev, ki bi bili v nasprotnem primeru preveč insultirani v našo škodo. Namen je bil torej doseči boljše in hitrejše kroženje krvi. Če se jim je to res posrečilo, bomo ugotovili kasneje. Kajti tudi topla voda, ki so jo smatrali za

manj učinkovito, povzroča, da kri hitreje in obilneje dotaka v kožo. S povečanim kroženjem krvi so skušali mrzloto samo odbijati od našega telesa. Telo se je polagoma na ta dražljaj mrzle vode samo navadilo, ne pa utrnilo. Ta pridobitev ni trajna; čim prenehamo kožo uriti na mrzlo vodo, tedaj odpade tudi neobčutljivost proti mrazu, kar ni v skladu z utrjevanjem, ki mora biti trajna pridobitev. Obenem pa smo navajeni samo na mrzloto, proti ostalim vplivom pa nismo niti najmanj utrjeni. In vsakdanje življenje nas uči, da bolehajo otroci, ki so bili vzgojeni z mrzlo vodo, kaj radi na katarjih dihalnih organov. Prva zahteva je, da z utrjevalno metodo ne škodimo. Kajti metoda, ki škoduje, nas ne more zadovoljiti. Na mrzloto navaditi kožo znači isto, kakor da bi jo obdali z oklepom, z neprovodno prevleko; koža je nasproti temu dražljaju otpela in ga ne sprejema več. Kakor že omenjeno, se naše telo ne more utrditi proti dražljaju, ako ga ni sprejelo; in če se spomnite na prisposodbo s človekom, ki se skriva in se obdaja s pla-

»SPEČI VITEZ«, kamenit relief v Strasbourgu

ščem, boste razumeli, da se pristaš mrzle vode v resnici skriva pred njo, da si je nadel v obliki navade plašč; on se ne oborožuje proti njej, kar zahtevamo od utrjevanja, temveč otopeva. Zmanjšana občutljivost živčevja, ki so jo poudarjali, sama pove, da je človek nekaj izgubil, in ne pridobil. K bistvu utrditve spada večja, a ne manjša delavnost naših organov.

Kovač, ki večkrat prijemlje vroče železo, dobi sčasoma na roki trdo kožo. Ta koža tvori slabo provodno plast za toploto. Vročega železa, ki ga običajna roka ne bi mogla držati, ne občuti. Lajk bo dejal, da ima kovač utrjeno roko proti vročini. V resnici pa je ta roka samo na vročino navajena, ker se je obdala s slabo provodno plastjo, ki brani vročini dostop v kožo. Ta sprememba na koži se je izvršila samo v vrhnih slojih, ki so porožneli, spodnji sloj kože, ki vsebuje živčevje in žilje pa je ostal neizpremenjen. Sprememba je samo lokalna, ne splošna. Ta trda koža je kakor rokavica, ščit, ki nas čuva pred opeklinjo. Čim dražljaj preneha, tedaj ta rokavica tudi odpade. Koža je izgubila svoj rožen sloj. Navado na dražljaje moramo smatrati kot prilagoditev po vnašnjih prevlekah.

Vitez v oklepu je napadom izpostavljen prav tako kakor če bi bil brez njega. Pod oklepom ni odpornejši, napade samo lažje prenaša, dokler oklep drži. Čim pozna nasprotnik njegovo slabo točko — Ahilovo peto — mu je poraz neizogiben. Pešec-vojak je nasproti vitez v oklepu, ki je izgubil svojega konja, v premoči, ker viteza oklep pri napadanju samo ovira. Ako je bil vitez pod oklepom ranjen, je toliko bolj oviran. Bolečino, ki jo občuti v isti meri kot oni brez oklepa, požre. Svojo pozornost obrne na trenutno važnejše dogodke, tako rekoč zmanjša provodnost živčevja in blokira bolečino. Navzlic temu, da pograbi sedaj svoje orožje krčevitejše, se delavnost njegove kože in njegovega mišičevja ni povečala. Koža in mišičevje so nasproti poškodbam postali topi, a v isti meri ranljivi. Izdržanje, spartanstvo in fakirstvo je v resnici samo zmanjšana delavnost, zmanjšana občutljivost, nekaka otrplost naših organov.

Narkoza nam služi za to, da zmanjša provodnost našega živčevja in s tem zabrani obrambno reakcijo organizma, ki bi jo povzročila bolečina. V prejšnjih časih, ko niso poznali naših narkotičnih

sredstev, so bolniku toliko časa puščali kri, da je padel v nezavest, nakar so operacijo izvršili. Z narkozo telo samo utesnujemo v njegovi dosegljivosti, napravimo ga otrplega nasproti bolečini, najmanj pa, da bi ga utrjevali. Prav tako hromi ne občutijo bolečine, slepci in gluhi ne sprejemajo adekvatnih dražljajev niti jih vodijo naprej v osrednje živčevje. Morfinist lahko zaužije večjo količino morfija kot nemorfinist, a ne zato, da bi bil proti morfiju utrjen, temveč, ker je proti njegovemu učinku otopel, navajen. Z navado, z otrplostjo, to se pravi s ponižanjem živčnih refleksov ne bomo nikoli utrdili svojega telesa.

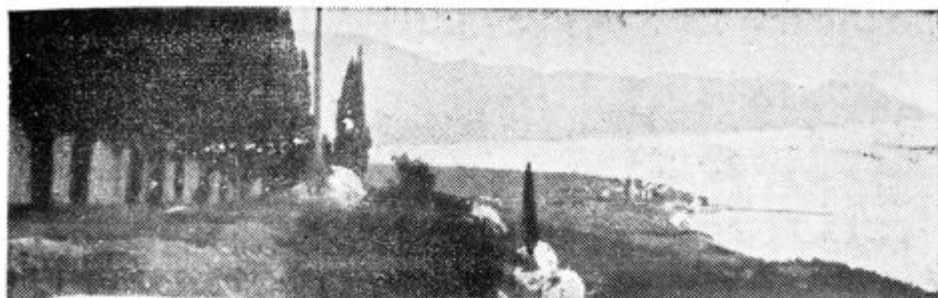
K utrjevanju spadajo samo taki vplivi, ki ne ustvarjajo okoli telesa zaščitne prevleke in branijo dražljajem dostop v telo, temveč samo oni, ki jih naše staničevje sprejme in predela s povečano delavnostjo, ne da bi po tem delu ostala trajna škoda na telesu.

D A L J E

NAJSTARŠA MIROVNA POGODBA

Univerza v Yale (Zedinjene države) hrani te kamne, na katerih je vklesano besedilo mirovne pogodbe, sklenjene pred več ko 4600 leti med kraljem Sumerijcev Urukagino iz Kaldeje in babilonskim kraljem, čigar ime se ne da razbrati

MOTIV IZ JUŽNE DALMACIJE

NA NAŠEM JUŽNEM MORJU

IVAN PODRŽAJ

Cist in ponosen kakor labod v svojem jutranjem dostojanstvu zavije »KRALJ ALEKSANDER I« mimo otočka Dakse ob polotoku Lapadu z njegovimi zelenimi grički, vilami in hoteli, promenadnimi poti in lepim kopališčem Sumartinom — in že je za njim romantična čer z gruškim svetilnikom.

Potniki — tujci iz daljnih mrzlih krajev in redki naši ljudje — so zbrani na krovu elegantnega parnika, ki vozi tiho in mirno pod častitljivimi zidovi starodavne kulture, mimo najlepšega in po svoji zgodovini najslavnejšega mesta Jugoslavije: Dubrovnika.

Se vedno v mislih na napis, vklesan nad vrati stare hiše nekje ob lapadskem nabrežju

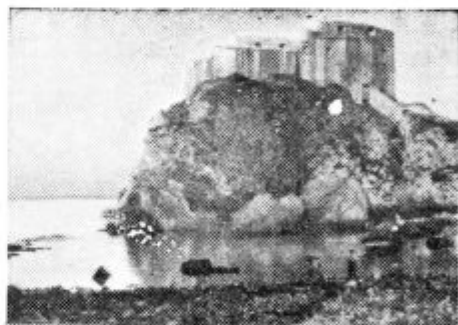
ESTE PROCUL LIVOR LITES
AMBITIO CURAE

sem skoraj prezrl trdnjavo Lovrjenac, ki so jo z velikimi stroški preuredili, da so se mogli v njej prepirati mednarodni PEN-klubisti, čijih delo s persom je lahko prav tako koristno, kakor je koristno delo ljudi, ki ne iščejo priznanja v internacionalnih klubih, toda kaj več niti z gloriolo angleškega klubovstva ne bodo dosegli, kajti »arma non sunt aequalia«.

S trikratnim pozdravom ladijske sirene smo se poslovili od naših Aten, ko-

jih slave ne more zmanjšati nobena »deminutio capitis«, če tudi bi se izselile iz njih vse oblasti.

Za nami je Lokrum, potniki pa še zmerom strme v severno stran, kjer se

LOVRJENAC

vzdolž obale vrste oljke in ciprese, pinije in palme v objemu glicinij, agav in aloj. Pensioni, vile in hoteli, ki med večnim zelenjem povečujejo slikovitost dubrovniškega predmestja Ploč, se oddaljujejo in že se bližajo kopališča Kupari (češki Eldorado, kakih 15 km od Dubrovnika), Srebreno in Mlini v rodovitni dolini Župe.

Res, lepa in zdrava pokrajina. Visoke gore jo varujejo pred ostrimi severnimi vetrovi, ob morju pa je odprta južnemu vplivu. Pozimi brez megle in snega, pomladi v cvetju sredozemske flore,

poleti osvežujoči maestral, jeseni jasno nebo. Temperatura morja od maja do avgusta se dviga od 17° C do 25° C. Dežela, ki ne učinkuje samo na lirične duše, ampak tudi na zdravje telesa.

In ta udobna vožnja na moderni ladji, v skrbnem varstvu častnikov in osebja skoraj aristokratskih manir, ki

Pogled na DUBROVNIK (z vhodne strani)

si jih deležen povsođ, kjer gospodari Dubrovniška plovidba.

Tam, kjer se odpira zadaj čudovita Konavelska dolina s svojimi tipičnimi prebivalci, se ogleduje v morju brhki Cavtat (nekdanji Epidaurus), ki skriva v sebi bogate zbirke umetniških in kulturnozgodovinskih vrednot in čigar staro slavo osvežujejo imena Meštrović, Bukovac, Bogišić, Pašić in Račić. Tam so grški kolonisti skoraj poldrugo tisočletje (do petega stoletja po našem štetju) trepetali v borbi za svojo rodovitno zemljo in bog Vulkan jih je premetaval kot moderni jazz svoje zvoke.

Med Dubrovnikom in Cavtatom — z vmesnimi pristani in omenjenih kopa-

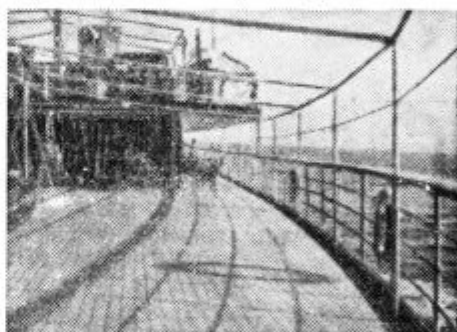
CAVTAT

liščih — vozi manjši parnik, ki mu občutno konkurirajo ugodne avtomobilske zveze po lepi cesti, vodeči dalje skozi Boko Kotorsko v Črno goro in v mesta našega najjužnejšega primorja do albanske meje. O važnosti naše obalne plovidbe za razvoj turizma pozneje nekaj besed.

Obala postaja enolična. Gole strmine, za katerimi peljeta cesta in ozkotirna železnica. Tu pa tam zelen košček, samotna hišica. Nikjer življenja. Samo valovi, ki jih reže naš »Aleksander« na svoji poti proti jugovzhodu, se zaganjajo v pečine, nad katerimi kroži osamljen orel. Še galeb, zvestih spremljevalcev ladje, ni več.

Na drugi strani široko nepregledno morje. Daleč proti zapadu temna točka: ribiška jadrnica z onstran našega morja.

Na krovu, v prijetni hladni senci, so se razvrstili potniki po udobnih naslanjačih. Eni čitajo potopise z zemljevidom v roki — videl sem napise v nemščini, češčini in angleščini — drugi (med temi so dame vseh let) sanjarijo z odprtimi očmi, uprtimi v kraške goličave, tretji (ti so naši ljudje) pa zvedavo in nesigurno hkrati opazujejo najbližjo okolico na ladji. Iz glasbene dvo-

Tromenadni krov na luksuzni ladji Dubrovniške plovidbe »Kralj Aleksander I«

rane prihajajo odmevi zvokov, ki jih izvablja iz klavirja mlada plavalaska v večni družbi slokega mladeniča s sumljivimi kretnjami komaj poročenega moža. Suha miss v črni obleki prav tako sumljivo zasleduje ubogi par s svojimi ugašajočimi, vendar še zmerom živimi očmi.

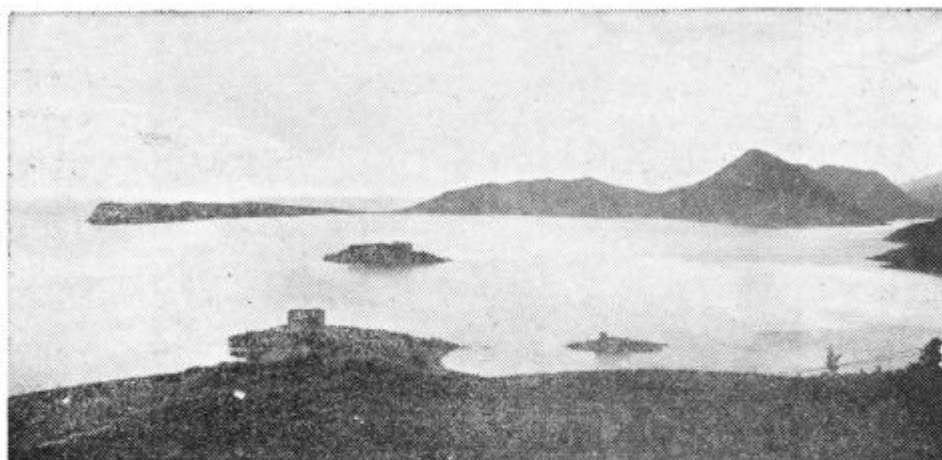
Bar je prazen. Tudi drugi prostori z vso svojo eleganco. Dnevni čas in kratka vožnja — saj vozi parnik od Dubrovnik do Kotora z zmanjšano brzino, ki omogoča bežen pregled edinstvene panorame, samo štiri ure — nista primerna. Kdor hoče zaživeti pristno ladijsko življenje, se mora peljati z »Aleksandrom« na daljši prog, pred vsem v večernih in nočnih urah. Ne bo mu žal, če ni stiskač ali drugače obremenjen samotar.

Pikanten kulinarčni vonj, pristen samo na ladjah Dubrovniške plovidbe, me

je zvabil — to se pravi: naju ali obe najini boljši polovici, kar je v našem individualistično-kolektivističnem kaosu menda pravilnejše — v jedilno dvorano na izvrsten zajtrk in navzlic zgodnji dopoldanski uri na imenitno kapljico »stolne črnine«, ki dè tako prijetno in zadoščujoče daleč od spletk in skrbi, ki ožarjajo vsakdanje delo za uspeh podjetja in blagor javnosti.

res so bili že vsi potniki spredaj na kljunu in celo na poveljniškem mostu. Culi so se vzdihli pričakovanja nečesa, kar more človek doživeti samo enkrat.

»Aleksander« je plul mimo Ostrater je v elegantnem loku zavil okoli starodavne trdnjave, ki je nekoč z nasproti ležečim otočkom Mamulo zapirala vhod v Boko Kotorsko. Naši zvesti čuvarji v belih uniformah so od-

VHOD V BOKO KOTORSKO z rtom OSTRO in utrjenim otokom MAMULO

Menda mi Slovenca — če mi morda kdo uslužben na tem potu — ki bi bil večkrat v teh krajih nego sem bil jaz. (Iz previdnosti pripomnim, da to ni »samohvala«.) Zato mi je težko opisovati pot, ki jo poznam, kakor pozna sprevodnik progo med Ljubljano in Mariborom. (Slaba primera, bo dejal tovariš S., ki je pričakoval več od teh vrstic.)

Tako sem tudi to pot nekako samogibno zapustil jedilno dvorano in se začasno poslovil od imenitne črnine. In

zdravljali potnikom na ladji. Spredaj gori nad belimi hišami, preplavljenimi z vročimi sončnimi žarki, je prelaz Sutorina, ki odpira na celini pot v prvi jadranski fjord. Na levi in desni morske ožine vojaški objekti, javne priče naše posesti najlepšega bisera ob jugoslovanskem Jadranu. Samo še rezek žvižg sirene in »Aleksander« je pristal v luki mesta, ki ga je ustanovil bosanski kralj Tvrdko.

D A L J E

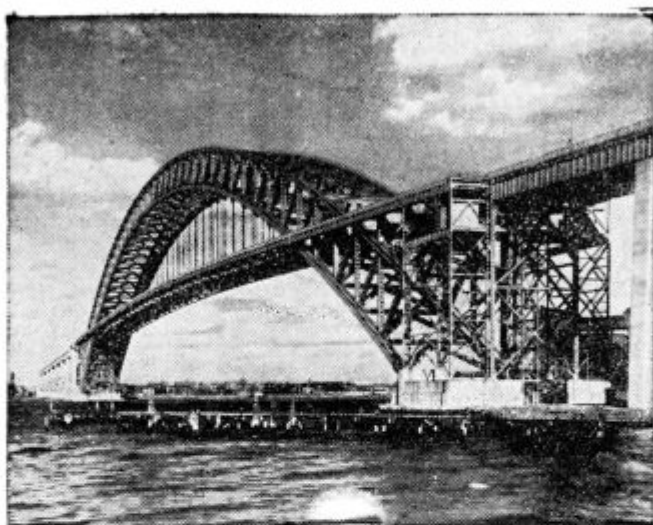
POLETNA TISINA

TEHNIČNI OBZORNIK

KRATKO POTOVANJE SKOZI DEZELO JEKLA — AMERIKO

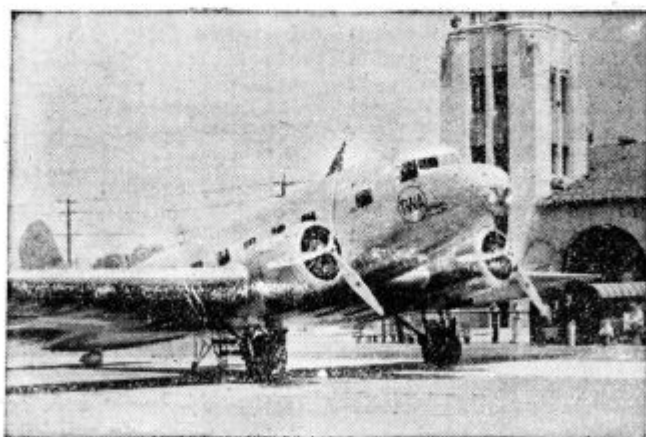
Težka kriza zadnjih let ni le usodno prizadela gospodarstvo Amerike ampak je skoraj povsod v njej razruvala vero v brez-

dobrega, tudi tehnika, ki je v razvoju zaostajala, se z vztrajnim delom skuša spraviti z mrtve točke. V naslednjih vrsticah si hočemo ogledati najnovejši napredek v industriji železa oz. jekla.

primernost političnih in gospodarskih uredb ter ustvarila s tem nove nazore, ki bodo brezdvomno za ves nadaljnji razvoj odločilnega pomena.

Dosedaj so uporabljali jeklo le pri velikih stavbah, sedaj so pa pričeli z zidavo navadnih jeklenih ali iz jeklenega ogrodja sestavljenih hiš, ki so se pri velikem potre-

Časi prosperitete so namreč minuli. Do sedanje krize je korakal razvoj tehnike in gospodarstva z blaznimi koraki, kar nam dokazujejo ogromni nebotičniki in nepregledni mostovi s prostimi razpetinami do 1,25 km, simboli samoniklega napredka.

Toda dežela ne miruje; z največjimi naporji se skuša rešiti iz zagate. Ne samo nova zakonodaja N. R. A., ki le storila že mnogo

su v Longbeachu v Kaliforniji sijajno obnesle. Toda jeklo ni zavzelo le vnanost hiš, osvojilo si je tudi njihovo notranjščino - stanovanja. Zato v teh novih stanovanjih ne manjka naprava za klimatizacijo, ki avtomatsko napolnjuje prostore z očiščenim in istočasno segretim ali ohlajenim zrakom, nasičenim s toliko količino vlage, kot jo v danih okoliščinah potrebuje človeški orga-

nizem. Tej napravi stoji ob boku še cela tropa manjših jeklenih izdelkov od grevcev pa do okenskih okvirjev.

Prav posebne preobrate vidimo tudi v prometu. Ker sta avtomobil in aeroplan vedno bolj izpodrivala železnico, je prišla le-ta z gradnjo lažjih in hitrejših vlakov, pri čemer je uporabljala zlahkne vrste jekla, lahke kovine in izkustva aerodinamične. Na ta način so izoblikovali nove železniške stroje in vozove ter istočasno uvedli nove metode varenja (glej ŽiS 15. str. 381).

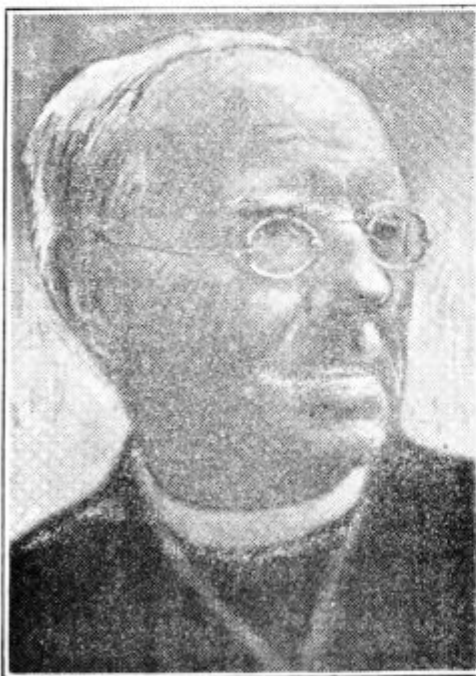
Tudi pri gradnji največje zatvornice na svetu, tako zvanega Boulder-jevega jezja na reki Kolorado, je pokazala ameriška tehnika velik napredek in visoko sposobnost. Saj

je prvič napeljala ogromne jeklene cevi s premerom 9 metrov ter v celotno betonsko maso vdela 125 kilometrov dolg sistem hladilnih cevi, ki so omogočavale naglo ohlajevanje betona, katero bi brez njih trajalo celih 200 let.

Da si bomo mogli vsaj deloma ustvariti sliko o tehničnem napredku Amerike, prinašamo dve sliki. Prva nam predočuje ogromni Kill van Kullon most v New Yorku, ki se s 504 metrov dolgim jeklenim lokom drsko spenja preko reke, na drugi pa vidimo najnovejši tip prometnega aviona, kateri z ogromno hitrostjo 350 kilometrov na uro prednjači med običajnimi zračnimi občili na svetu.

DNEVA NE DOVE NOBENA PRATKA

Vroč dalmatinsko sonce obseva ob starodavnem pokopališču na solinskih razvalinah sarkofag, kamor so položili truplo našega največjega arheologa dr. F. R. Bulića, ki si je bil sam določil ta kamen za svoje zadnje bivališče.

Kdor ga je poznal ali celo obiskal njegov gostoljubni Tusculum na ostankih starega mesta Salonae, kar doumeti ni mogel, kako je mogoče, da je strla smrt tako živahnega starčka, čigar volja do življenja in dela navzlic visoki starosti ni klonila. In vendar je 30. julija podlegel posledicam nenevarne operacije na zagrebški medicinski kliniki.

Rodil se je 4. oktobra 1847 v Vranjicu nad Splitom. Po gimnazijskih študijah je

dovršil teologijo v Zadru, na Dunaju pa je študiral filologijo in arheologijo. Po uspešnem pedagoškem delovanju v srednjih šolah je postal konservator za vso Dalmacijo. 1883. je bil imenovan za ravnatelja arheološkega muzeja v Splitu, ki ga je vodil do zadnjega časa.

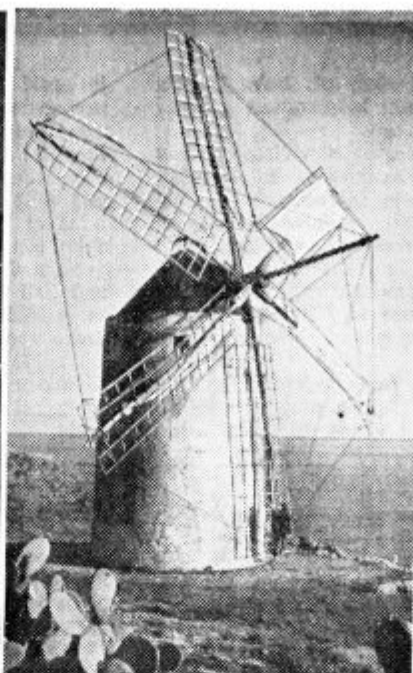
Njegovo raziskovalno delo je ogromno in ni čudno, da pozna njegovo ime ves znanstveni svet in po njem našo Dalmacijo v pravi luči. Polnih šestdeset let je deloval Bulić na polju arheologije. Naštevaje njegovih zaslug, ki jih je zabeležila kulturna kronika našega dnevnega časopisja, bi presegalo običajni okvir naših nekrologov. Bil je učenjak, dober človek, idealna osebnost — njegovo ime ostane za vedno zapisano v analih znanosti in bo živelo še dolgo potem, ko bodo že davno pozabljena in popravljena malenkostna nasprotstva v primeri z njegovim velikim delom.

Za borih trinajst let je veljala moja želja: »Njegov sarkofag pa naj ostane še dolgo vrsto let prazen v večjo čast in slavo našega jubilanta in naše ujedinjene domovine!« (Iv. Podražaj: Slike z naše rivijere, Ljubljana 1921). Zato pa naj bi se v večji meri izpolnile besede, zapisane istotam: »Naj bi nam blagohotna usoda dala še mnogo takih mož, kakor je naš Bulić!«

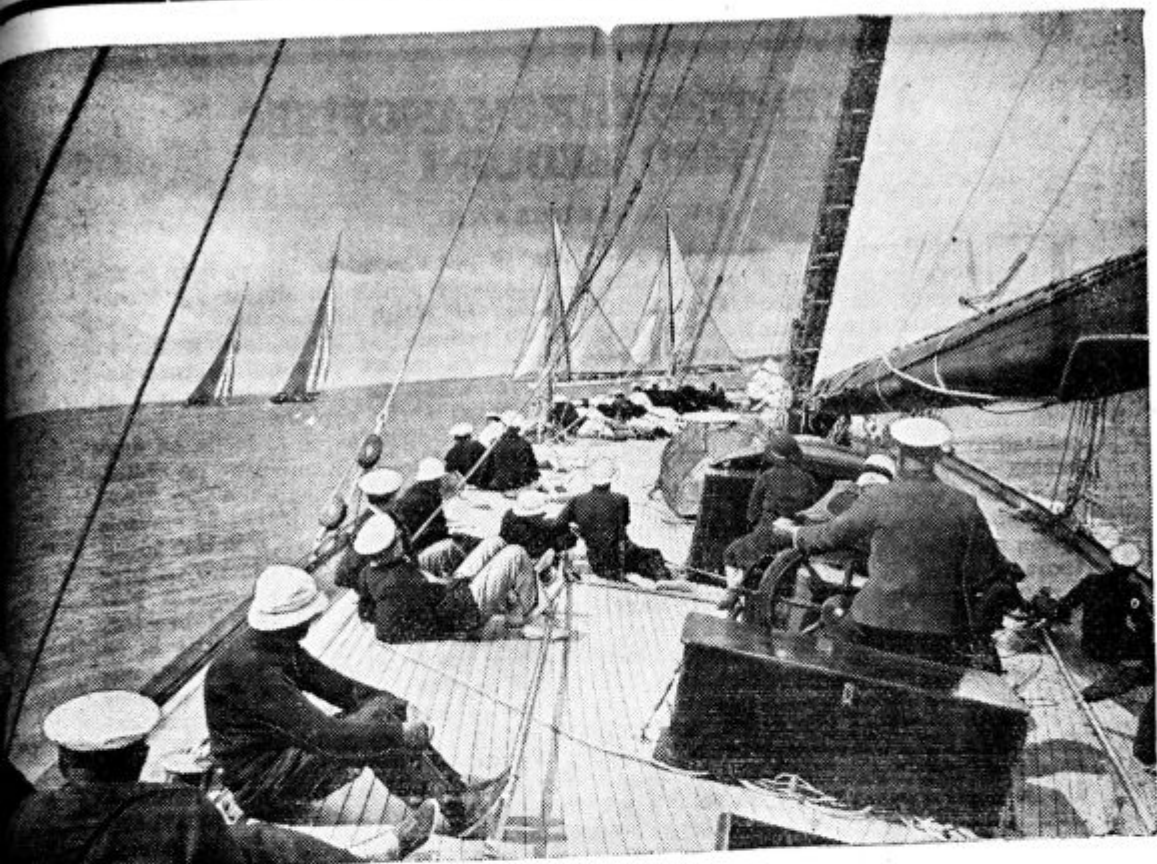
MERCY KLAVDIJ FLORIMUND

Dne 29. VI. je letos poteklo 200 let, odkar je padel pri naskoku na grad Crocetto blizu Parme maršal Mercy iz Lotaringije. Sodeloval je v bojih proti Turkom, se udeležil osvojitve Beograda itd. Velikih zaslug si je pridobil v organizaciji uprave, regulaciji rek, sušenju močvirja, otvarjanjem rudnikov. Po njegovem prizadevanju se je v Banatu naselilo mnogo Nemcev, nekaj Francozov, Italijanov in špancev. Udomačil je svilarsko tkalsko industrijo.

Zgoraj (od leve proti desni): Francoski letalec Bleriot (na levi), prvi, ki je preletel Rokavski preliv, pred 25 leti, se je udeležil slavnosti, ki jo je priredil njemu v čast kr. angleški Aeroklub — Mlin na veter na otoku Ibiza (španski Baleari) — Pokončavanje škodljivih žuželk na ameriških farmah, kjer so poljske stenice napravile veliko škodo — Prijetno življenje na jahti

Spodaj (od leve proti desni): Civilna »vojaška dolžnost« na Bolgarskem, kjer morajo vojaški obvezanci delati pri gradnji cest — Motiv iz jemenske prestolnice Sana — Delavca, zaposlena na državni fermi za čebelarstvo na severnem Kavkazu

ARGENTINSKI ROMANOPISEC MED BEDUINI

DR. A. DEBELJAK

Lord Byron se je na svojem potovanju po Spaniji preoblekel v berača, da bi dobil zanesljivih podatkov o tamkajšnjih klatežih. Španski romanopisec Perez Galdós je nabiral za svoje romane folklorističnih podatkov po krčmah, med težaki in vozniki; oblekel je celo zdravniško haljo, ko je zbiral »človeških dokazil« za svoj znameniti roman »Misericordia«. Zlasti pa sluje naturalistična struja po tem, kako je na živem proučevala snov za svoje umotvore. E. Zola je pretolkel po cele mesece med borzniki v Parizu, da si je zapisoval vtise in opazovanja za roman »Denar«. Pri nas bi v to skupino potisnil kakega Maslja Podlimbarskega, Kraigherja in dr.

Podobno je ravnal Alberto Maria Candiotti, argentinski diplomat, sedaj pooblaščen minister v Jugoslaviji, preden je napisal čudovito knjigo *El Jardín del Amor* (Vrt ljubezni), roman iz arabskega ozračja v XII. stoletju, torej za druge križarske vojne. Ta knjiga je s svojo narodopisno in arheološko točnostjo zmotila slavnega kritika Fourniera, da jo je prisodil arabskemu piscu. Orientalški duh je tako zadet, kakor da je zgodbo pripovedoval kak ulema ali alfakí, doktor koranske vede. Kako pa je mogel g. Candiotti doseči uspeh? S tem, da je zaživel življenje svojih oseb: v obleki, govoric, šegah in navadah. Zato je bival v Bejrutu, Jeruzalemu, Damasku in pozneje v puščavi med raualskimi Beduini, trudeč se, da bi bil čim manj *ferensi*,* zapadnjak.

Damaščanski pesnik Čafik Habri, član Arabske akademije, je Candiottija uvedel v beduinska taborišča. Raualskim plemenom je tedaj poveljeval šejk Kibir; ako ga ni bilo doma, pa njegov nečak emir Fauas (Zmagoviti). Nomadski poglavar je tačas imel svoj ostrog med gorovjem Haurauom in Tiberijskim jezerom. Prišedši iz Damaska — najstarejšega mesta na svetu, trdijo Arabci — se je naš novi puščavnik z avtom pripeljal, dokler je pač pot dopuščala, po-

tlej pa peš v raualske šotore, kjer je zapadnjaka s plemenito, sijajno vljudnostjo sprejel mladi emir.

Ob prihodu je gost dobil kruha in kameljega mleka. Nastopil je tudi kakor zdravnik za silo: bolni ženski je dal nekaj škrlic aspirina.

Emirova »palača« se ni ločila od drugih bivališč ne po gradivu ne po obliki. To je četverkotnik kakih 40 m širok s tremi kosi blaga. Najdaljši se spreminja, kakor pač veter vleče. Šatori so na eni strani vedno odprti in imajo tri pregrade, ločene z močno stisnjenim blagom. Gosta je emir peljal v prostor, kjer se hrani oprema za velblode in se kuha kava. Sredi šatora je harem, oddelek za ženstvo in deco. Na drugem koncu je kuhinja in shramba, pri Beduinih pač bedno založena.

V tem šatoru je Candiotti prebil okoli dva meseca, njegove beležke so izrabljene v posameznih poglavjih »Ljubavnega vrta«, kjer damaščanski princ osvoji srce Beduinke Fatime.

Življenje v beduinskem aduaru

A. Candiotti se je docela oklenil beduinskih običajev. Emir ga je jemat s seboj na lov s sokoli ali pa sta hodila streljat gazele. Jaharila sta po pustinji in pomagala pasti črede — spomin na gaučevsko življenje v pampah. Udeleževal se je beduinskih ženitovanj ob čudnih obredih, drugič pa iger, ki jih je prirejal emir v šotoru; poslušal fantastične prigode ali pa umetnika na rubabo — enostrunske gosli — pojočega otožne napeve o ljubezni.

Pri jedi je emir pokazal zlat krožnik Candiottiju, rekoč:

»To je zate, brat!«

Argentinec je previdno čakal, da so drugi pričeli obedovati. Beduini so z golo roko prijemali pilaf (kuhan riž), ga tlačili in kroglice, ki so si jih z neverjetno naglico in spretnostjo metali v usta. Nato so oberoč trgali jagnjetino in jedli. Po njihovem zgledu se je ravnal Candiotti, čeprav to ni lahka stvar, zlasti ker so sužnji venomer dolivali v riž kameljega mleka.

Emir in ostali gostje — deset šejkov — so kazali Argentincu prijateljstvo s

* Očividno po besedi Français, Francoz. Glej M'potu — Evropec, práv za prav Portugalec (Zis, 3. 6. 1934).

tem, da so s svojimi rokami prijemali kosce mesa, jih natanko ogledovali ter si jih nudili z ljubeznivimi besedami. Kot dobro vzgojeni ljudje so Beduini po končani pojedini izražali svoje zadovoljstvo z mlaskanjem: razvada, ki jo Don Quijote očita Sanchu Pansi kakor nespodobno reč. Nazadnje so si umili roke in obraz v zlatih umivalnicah, katere so jim prinesli sužnji.

Na večer so se vršile bojne, viteške igre gostu na čast. Kasneje pa družabne igre z zastavili. Neko noč je buknil poplah. Skozi temo si čul konjsko topotanje, možje so se spotikali ob vrvi pri šatorih in padali po tleh, razlegalo se je vpitje. Veliki šejk je kričal razna pove-lja, potem pa se je okrenil k Argentincu in silovito zavpil:

»Prebivalci felaške vasi so nam ugrabi-
li sto velblodov. Ha, da niso Francozi
zasedli Sirije, ne bi ostal niti en človek

v tej vasi!«

Drugi dan sta prišla v aduar franco-
ski stotnik in poročnik. Ameriški rojak
se je umaknil, da ga ne bi osumili pri-
stranosti. Skoraj pa je zvedel, da Be-
duini kanijo napasti in da so pred ne-
varnostjo felahi vrnili ukradene kamele.

★

Avtor je spal v emirovem šatoru, v
okolici pa je spalo sedem sužnjev za
stražo ali zaščito. On sam kakor vsak
Beduinec je imel pod zglavjem mauseri-
co. Beduinska gostoljubnost je velika,
toda v teh naselbinah je mnogo begun-
cev, ki niso Beduini. Eden teh beguncev,
emirov sokolar, je navdihnil avtorja za
Ismaelca Sabbaha, ki je tekmeč glavne-
mu junaku Nizar Ak Soukoru.

Na žalost prodira napredek v aduare.
Bogati emiri in šejki so si nabavili av-
tomobile, danes imajo nemara že radio..

USPEH DELA (L. Brandenburg — izrezanka)

Pisec ni mogel govoriti z nobeno emirovo zakonščico. Njegova udvorljivost se je omejevala na to, da jim je pošiljal zabojčke in zavojčke damaščanskih slastic. Od daleč pa jih je videl in slišal njih poredni smeh skozi raze v platnu, skozi katere so radovedno prežale nanj. Nekoč je hotel kakor pomotoma stopiti v harem, toda oboženi suženj mu je ostro zaklical: »Sem ne smeš, o šejk! Ala!, te obvaruj te neprilike!«

★

Komaj se je zjutraj zsvitalo, je muzezin na polju, nedaleč od glavnega šatora, jel oznanjati dan: to je bila Argentincu budilka. Ko je spregledal, je najprej uzrl tri črnice, ki so prinesli umivalnico z otiračo, poleg tega na bakrenem podstavcu čašo kave s keksi... iz Marseillea!

Medtem ko je vzhajalo sonce, se je emir navadno sprehajal. Hodila sta do vodnjaka. Emir je rad ogledoval gibke mladenke, ki so nosile starinske vrče. Neko jutro je vprašal pisatelja:

»Si poznal plavolaso ferensiko iz Anglije, ki je jahala konje v damaščanskem cirkusu?«

»Nisem je poznal, emir, a povedali so mi, da je jako lepa.«

»Rad sem jo imel! Hotela je z menoj v puščavo. A bila je Angležinja in konzul je interveniral prej pri Francozih.« In po kratkem otožnem molku je vprašal: »Koliko žen imaš?«

»Eno samo«, je odgovoril Argentinec.

»Saj res, kristjan si. Koliko let živita z ženo?«

»Okoli petnajst.«

»Oh, ubogi brat! Petnajst let, in zmemrom z isto žensko! To mora biti dolčas!... Jaz imam štiri žene, pa sem jih večkrat že premenjal.«

★

Ko je prišel čas odhoda, je bilo Argentincu žal, tako se je bil privadil beduinskemu življenju. Mesec dni po slovesu so ga poklicali iz njegove hiše v Beyrutu, češ, da ga neki beduinski emir želi videti. Bil je Fauas. Neki Damaščan, ki je spremljal emira, je rekel Argentincu, medtem ko so srebali kavo, da je Fauas želel videti »ameriškega« konzula. Ko pa je zagledal konzula Zedinjenih držav, je rekel: »Ne, brat, ta ni. Drugi je bil kakor mi...« Sedaj pa, ko sta prispela pred to hišo in je zagledal Argentince, je dejal po tihem:

»Da, ta pa je naš brat.«

In res, pozdrav je bil bratski: objela sta se in se poljubila na obe lici kakor dva Beduina.

★

Te podatke sem posnel po madridskem ilustriranem listu ABC z dne 12. dec. 1933 in buenosaireskem tedniku Mundo Argentino od 4. aprila 1934. Roman El Jardín del Amor, ki obsega z opazkami nad 500 strani, pa bom skušal prikazati kdaj pozneje. V francoščino ga sedaj prevaja Georges Pillement, glavni urednik obzornikov »Figaro illustre« in »Visage du monde«, ki je nedavno prevel: Josi Eustasio Rivera »La Vorágine«, enega izmed najkrepkejših romanov latinske Amerike, kakor poroča E. Mendez-Calzada (Mercure de France, 15. 6. 1934. Glej tudi »Žis« 3. 6. 1934).

RASTLINA, KI SE HRANI Z MUHAMI
K posebnostim v rastlinskem svetu spadajo tudi mesojedke, ki love žuželke in jih uživajo

POVRŠINA LETALA

Površina letal, ki niso popolnoma iz kovine, se mora v primernih presledkih natreči z voskom. Povoščenje ni potrebno zaradi vnanjosti, marveč zaradi tega, da se zmanjša zračno trenje ob ploskvah in s tem splošno zniža zračni upor. S povoščenjem se zveča brzina letala za najmanj 5 km na uro.

ČLOVEK KOT BAROMETER

KAKO VPLIVATA VREME IN LETNI ČAS NA RAZPOLOŽENJE IN ZDRAVJE

Da vplivata vreme in letni čas zelo odločilno na človekovo razpoloženje, je stara ljudska resnica. Tudi Eckermann navaja v nekem pogovoru z Goethejem pesnikove besede: »Pri visokem barometriškem stanju delam lažje nego pri nizkem; ker to vem, skušam pri nizkem stanju z večjim naporom izenačiti neugodni vpliv in to mi uspeva.« Rossini je najbolj komponiral v veliki vročini, zato si je dajal v sončnih dneh v Italiji prenašati klavir na vrt. Beethoven pa je imel hlad najrajši; v svojem stanovanju si je dajal gornje telo oblivati z mrzlo vodo in to je spodbujalo njegovo veselje do dela. Nietzsche je bil hudo občutljiv za vreme; Goethe, da se povrnemo spet k njemu, pa je vsako leto trpel za »decembrsko nerazpoloženostjo«, ki se je je zelo bal.

V novemšem času sta Danca Pedersen in Lehmann natančneje raziskala te sovisnosti med vremenom, letnim časom in zmogljivostjo. Dognala sta, da ne gre za vplive neke domišljije, temveč v resnici za

redne spremembe v teku leta.

V zimskih mesecih je zmogljivost v splošnem najmanjša, do julija in avgusta se dviga in doseže v septembru-oktobru svoj višek.

O tem ni pač nobenega spora, da vedro sončno vreme in čist zrak človeka bolj spodbujata nego »turobne« megle. Včasih vstajamo z bolno glavo in si ne vemo razložiti, od kod to, dokler ne opazimo, da je zunaj pravo »pasje vreme«.

Med živčnimi ljudmi je naravno posebno mnogo takšnih, ki vremenske prilike nanje posebno močno učinkujejo. Ljudi, ki so za vreme še posebno dozvetni, najdemo zlasti mnogo med severnjaki in sicer so za čudo moški k temu bolj podvrženi nego ženske, odrasli bolj nego otroci, mestni ljudje bolj nego deželani. Posebni znaki teh ljudi v slabem vremenu so: splošna zdražljivost, nemir, pobitost, neveselje do dela, nespečnost, šumenje v ušesih, omedlevice, glavobol, bljuvanje, motnje v delovanju srca in prebavil. V ameriških tovarnah so statistično dognali, da pada zmogljivost v »slabih« dneh do 10 odstotkov, isto tako so v bančnih zavodih ugotovili

jasno zvezo med vremenom in kopičenjem računskih napak.

Prav tako vemo že davno, kako učinkuje začetek pomladi na človeško naravo. Govorijo celo o pravi »pomladni krizi«. So dnevi, ko na naravnost neumljiv način narase število samomorov, nenravnih zločinov, duševnih obolenj in ko tudi drugače povsem pametni ljudje počenjajo hipoma vsakovrstne neumnosti. Posebno v dnevih, ko veje zloglasni južni veter, se kopičijo takšni primeri, otroci, zlasti dojenčki, pa postanejo naravnost bolni.

So ljudje, ki nosijo naravnost »barometer v svojem telesu«. Vremenske spremembe čutijo že v naprej z bolečinami v udih in starih ranah. Drastičen primer za to nam prožijo revmatiki. Nekateri čutijo takšne bolečine celo v udih, ki jih — sploh nimajo več, ki so jim bili amputirani. Posebno dobro čutijo ljudje v naprej nevihte. Nekateri zapadejo v prava stanja strahu, ki se pa ob izbruhu nevihte večinoma izgubijo. Takšni pojavi se kažejo zelo izrazito tudi pri živalih in na tej podlagi sloni cel sistem napovedi vremenskih preobratov.

De Rudder in Jacobs govorita o »meteorotropnih boleznih«, o boleznih, ki so v vidni zvezi z vremenom. Neka oblika krčev se pojavlja vedno sporedno z vdori mrzlih valov. Znano je nadalje, da narase tudi število porodov sporedno z ogretjem

in da se zelo zmanjša z vdori hladnega zraku. Krivulja porodov sledi krivulji zračnega pritiska, pri čemer se kaže tudi močan vpliv temperaturne krivulje; na isti način sledi tudi krivulja smrtnih primerov krivulji temperature.

Tako vidimo, da je človek silno odvisen od velikih dogajanj v naravi, pa čeprav se je še tako osvobodil njenih sil. Vprašanje je, kaj povzroča prav za prav te pojave. Nekateri navajajo kot vzrok zračni pritisk, vlago, temperaturo, vetrovnost — drugi spet zračno električno napetost, radioaktivnost, množino kisika v zraku. Resnica bo pač ta, da vplivajo vse te stvari in sicer ne kot pravi vzroki za nastop nerazpoloženja ali boleznih, temveč le kot njih sprožilci. Organizem mora imeti že sam pogoje za to nerazpoloženje ali bolezen v sebi, ki ju

potem ti vremenski vplivi spravijo do izbruha. Še najbolj gotovo je, da ima pri tem elektrika največjo vlogo, kajti edino na ta način si lahko razložimo vpliv vremenskih sprememb na daljavo, to, da organizem reagira nanje, še preden so prav nastopili ali med tem, ko so še nekje daleč od njega. S tega stališča bi dejali, da povzročajo spremembe v zemeljski atmosferi spremembe v električnem ravnotežju zračnih mas, ki nas obdajajo in te motnje doznava vegetativni živčni sistem (živčevje, ki ni odvisno od naše volje), na kar se sprožijo navedeni pojavi v organizmu.

Takšne zveze bodo obstajale tudi za tako zvane

sezonske bolezni,

med katere je prištevati v našem pasu posebno driske pri dojenčkih, črevesne katarje, tifus in paratifus (v poletnih

mesecih), davico, hripo, malarijo, rahitis, angine, epileptične napade (v prehodni dobi od zime na pomlad) itd. Te bolezni dajejo prednost vsaka svojemu določenemu letnemu času, pri čemer opažamo neki višek v prehodni dobi med zimo in pomladjo in drugi, dosti nedolžnejši višek v poletnem času.

Pravih zaščitnih sredstev zoper neugodje in bolezni, ki so v zvezi z vremenom, še nimamo, in nam ostane večinoma le to, da se pred njimi pazimo. Posebno v prehodnih časih bi morale osebe, ki so podvržene vremenskim vplivom, paziti, da se neugodnim vremenskim prilikam čim manj izpostavijo in da si okrepijo telo. Če bodo imele končno vedno še to pred očmi, da je le vreme krivo njihovega začasnega stanja, tedaj ga bodo lažje prenašale in se ne bodo dale po njem pripraviti do kakšnih neumnosti.

Dr. G. H.

V MATERINEM VARSTVU

DIVJI PARADIŽ!

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Travnata krila, ki jih nosijo domačinke v Melaneziji, sestoje običajno iz dveh delov, sprednjega in zadnjega, tako da se vidijo noge in bedra. V Awarju je sprednja polovica sestavljena iz dveh kosov, tako da visi zgornji preko spodnjega, ki sega do kolena. Zadnja polovica pa je zelo gosta in včasih celo sestavljena iz treh delov, ki segajo nekako v sredo med kolena in gležnji. Telo melanezijskega dekleta bi skoraj lahko imenovali lepo. Hrbet je lepo oblikovan in pod nežno rjavo kožo je videti, kako se natezajo ob gibih mišice. Melanezijska dekleta imajo polna, trda prsa in veselo obnašanje. Kožo imajo običajno tetovirano.

Kupila sem si tudi jaz za pest tobaka novo travnato krilo, toda nisem si ga mogla obleči, kar je povzročilo veliko veselje in zabavo množici, ki se je zbrala okrog mene.

Ko se je malo poleglo to nepričakovano veselje, me je plantažarjeva žena narahlo potegnila za roko. Ze dalj časa sem dvomila v njene bele in ravne zobe, ker sem za časa svojega bivanja v Avstraliji opazila, da tvori umetno zobovje del kolonistove opreme. Brez vsakega oklevanja je moja spremljevalka potegnila iz ust vseh svojih 32 zob. Čeprav je ta čudež naredila že čisto v zabavo svoje družbe, se je vzdignilo iz zbrane družbe ponovno vse polno začudenih, prestrašenih ali veselih klicev. Mnogi divjaki so skušali potegniti s palcem in kazalcem svoje črne zobe iz ust. S tem pa, da je plantažarjeva žena mogla potegniti svoje zobovje iz ust, je imela velik vpliv na divjake v tem glavoreškem kraju.

Na drugi strani kolena reke Sepik je ostala polovica awarskega naselja. Majhna ženska je ponudila, da nas prepelje čez reko. Bili smo ji hvaležni za njeno ponudbo, ker nas je na nasprotni strani čakalo senčnato drevje. Reka teče tod leno in počasi v vijugah med divjim džungelskim zelenjem. Ko smo čakali na našo čolnarko, je priplaval po vodi čoln, v katerem je sedela mlada žena z detom, ki je vlekla dolgo pipo iz kitajske

Mlado melanezijsko dekle

ilovice ter nas radovedno ogledovala. Nagovorili smo jo v tamošnji angleščini, toda očitvidno nas ni razumela. Pač pa je z veseljem segla po cigareti, ki smo ji jo ponudili... Domačin nikdar ne reče »hvala«. Pojm hvaležnosti mu je neznan.

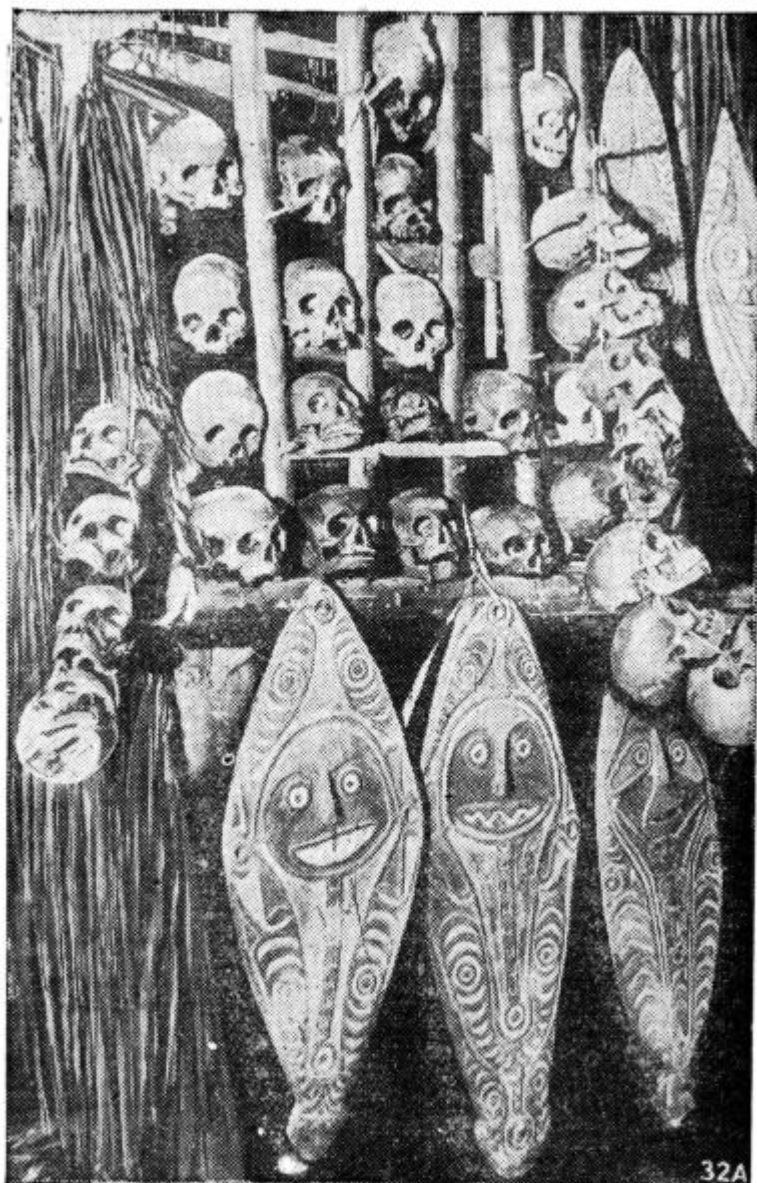
Čoln je bil ozek izdolben hlod. Bil je pa naravnost umetniško delo. Obrobljen je bil z večše izrezljanimi slikami, sprednji del je bil iztesan v obliki aligatorjeve glave. Celo vesla so imela urezana aligatorjevo glavo.

Na drugem bregu, za zavojem reke, nas je pričakovala zbrana vsa vas. Sence so se pričele daljšati in morali smo se pripraviti na odhod. Drugega za drugim so prepeljali čez reko, ki je v sonč-

nem zahodu dobila mavrično barvo. Ko smo zavijali okrog rečnega kolena, je vsak zaklical prijaznim divjakom »jakok« v poslednji pozdrav.

alna oblast še ni pogledala v te samotne in oddaljene kraje.

Divjaki, ki žive ob reki Sepik, trdovratno zatrjujejo, da živi daleč v džung-

Zbirka vojnih trofej divjakov ob reki Sepik

Že ime reke Sepik vzbuja temne fantastične slike v predstavi belih ljudi na Novi Gvineji. To je kraj, kjer straši hudobni duh. Redki raziskovalci, ki zaidejo semkaj, se vračajo z vestmi o ljudstvu pigmejcev, ki tod živi, med tem ko koloni-

li človeško pleme, ki nosi še rep. Po teoriji, da mora biti tam, kjer je dim, tudi ogenj, mi je tolmačil neki naravoslovec, da najbrže divjaki ob slavnostnih obredih nosijo obleke, ki spominjajo na rep.

Tako smo spet odpluli naprej na »Nuoli« zgodaj zjutraj proti Marienbergu, samotni misijonski postaji v osrčju najtemnejše Nove Gvineje ob obali reke Sepik. Ne vem zakaj, toda Sepik se mi je vedno zdel kraj, kamor sem si najbolj želela priti. Samo dve beli ženski sta bili pred menoj v teh odurnih krajih.

Od Awarja smo pluli ob novogvinejski obali, dokler nismo prispeli do plan-taže Elking. Odtod smo že nekako nejasno videli ustje Sepika, do koder smo imeli še pol dneva vožnje. Od vseh, ki smo bili na ladji, sta plula doslej edini Jim in Breariy po veliki reki. Zato je zavladalo na ladji razumljivo razburjenje. Jim je prispel celo do Ambuntija, zadnje postaje belega človeka na tem neraziskanem otoku, ki je bila ustanovljena še pred nekaj leti. Samo trije belci žive v tem kraju in drže na uzdi tisoče najnevarnejših glavorezov.

V Ambuntiju, kakor nam je pripovedoval Jim, grmi skoraj neprestano. Nebo trgajo slepeči bliski. Beli človek, ki živi tod, mora v najkrajšem času izgubiti živce. Znano mi je bilo, da je poslopje državne uprave v Ambuntiju na visokem griču tik pod grebenom gora. Veter piha ob planinah z neznansko silo.

Zgodilo se je že, da so tamošnji uradniki zbežali iz hiš in čepeli ob najhujšem naliivu v kakem zavetju, v neprestanem pričakovanju, kdaj bo udarila v bungalov strela in ga odnesla po rebri v dolino.

Kakih 30 milj pod Ambuntijem, kjer napravi Sepik ovinek, je velik vrtinec. Tukaj je reka široka kakih 600 metrov in vrtinec sega često od brega do brega. Tok Sepika je zelo brz in do ognjenika Manum smo opazili umazano vodo od blata, ki ga zanaša v morje.

Slednjič smo zagledali izliv reke. Širok je okrog 400 metrov in 90 metrov globok. Ko smo naredili nagel in lep obrat, smo videli, kako se je voda deroč zagnala ob bok ladje. Jadra in vijak sta se navidezno brezupno borila proti deroči vodi. Polagoma je ladja le zmagala brzice in objelo nas je na eni strani močvirje na drugi strani pa džungla.

Razgled pred nami na reki je bil zakrit. Tu pa tam smo videli na bregu kako travnato bajto, obdano od redkih visokih palm. Včasih smo ujeli tudi kako nago postavo. Skozi daljnogled smo lahko razločili, da so bili divji mišičasti ljudje, oboroženi po večini s kopjem. Bili smo v območju glavorezov.

D A L J E

IN ZRASEL JE TOBAK BREZ NIKOTINA...

Iz poročil revije »Forschung und Fortschritt« (Znanost in napredek), ki izhaja v Nemčiji, posnemamo vest, da se je posrečilo vzgojiti tobak brez nikotina, ki ga letos goji že 25 kmetov.

Uspeh so dosegli na ta način, da so opazovali pri rastlinah, ki imajo mnogo nikotina, tvorbo le-tega med rastjo. Pri tem so dognali, da se tvori v rastlinah z malo nikotina, nikotin tik pred zorenjem rastline, po dozoritvi pa izgine. Tudi pri sušenju listov so opazovali, da se z vlago manjša tudi množina nikotina v rastlini, in sicer le tedaj, kadar se vrši to sušenje počasi in enakomerno. Drugače je s pojemanjem nikotina pri kvašenju tobaka; dobro posušeni listi izgube le malo nikotina, bolj sveži pa mnogo več.

Istočasno z odpravo nikotina se je posrečilo učenjakom izboljšati tudi rastline same, ki prekašajo sedaj, kar se števila listov tiče, one z nikotinom; prej so imeli 15 do 20 listov na stebelu, sedaj jih imajo pa 45 do 60.

O posledicah, ki jih bo imela gojitev tobaka brez nikotina, pa zaenkrat revija še molči. tma

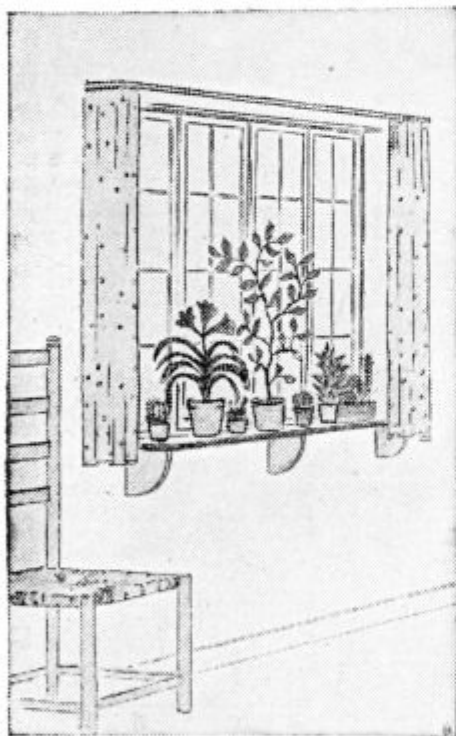

H. Freytag: RACE NA DVORIŠČU

ČLOVEK IN DOM

RAZŠIRJENA POLICA OB OKNU

Preselili smo se. Novo stanovanje ima razne prednosti pred starim, ki odtehtajo ceno selitvenih skrbi in stroškov. Marsikje pa se pokaže, šele po večdnevnem bivanju v novem stanovanju, primanjkljaj nekaterih sicer nebistvenih, vendar za naše potrebe in navade važnih malenkosti, ki si jim moramo sami napraviti in priskrbeti. V prejšnjem stanovanju smo imeli na primer široko polico ob oknu, kjer so nam izbrane kakteje lepo uspevale. Police ob oknih novega stanovanja merijo slabih 8 cm. Nimamo kam postaviti svojih ljubljenskih rastlinic. Ne preostaja nam drugega, nego da pokličemo mizarja, da nam razširi polico do potrebne mere, in sicer tako polico, da jo — če treba — snamemo. Seveda mora biti ta polica vstric one ob oknu

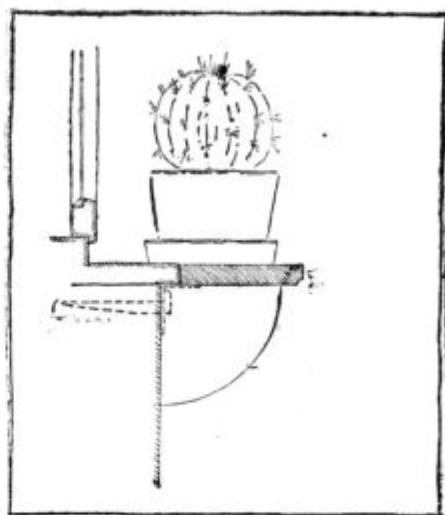

Razširjena polica ob oknu

in prepleškana z enako barvo, da tvori harmonično celoto.

Opozoriti pa moramo, da je pri razširjenju spodnje police ob oknu treba misliti tudi na to, da imajo zavese, če jih nameravamo strniti pred oknom, v razširjeni polici in rastlinah na nji oviro. Zato moramo istočasno urediti tudi to zadevo in karnizo ob straneh toliko razširiti, da je med strnjnimi zavesami in cveticami na polici dovolj prostora.

Na ta način rešimo za majhen strošek to vprašanje. Ljubitelji cvetic pa vedó, da jutranje sonce najbolj ugaja rastlinam ob

Razširjena polica v profilu

oknu, in jim bodo, če le mogoče, določili stalen prostorček ob oknu na vzhodni strani.

H. S.

I V E R I

Pametni ljudje mislijo z duhom, modrjani z dušo.

*

Napuh je napaka in neumnost, a prezirne samega sebe ni krepost. Dupnt.

*

Zavist rodi krivičnost, vodi v sovraštvo, najgusnejše strast. Gospa de Genlis.

PROBLEM 76

A. Gulajev (šahmat 1933)

PARTIJA S TURNIRJA V CURIHU

Damski gambit

Beli: dr. Euwe

Črni: Flohr

1. d2—d4	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. Sg1—f3	Sg8—f6
4. Sb1—c3	g7—g6
5. e2—e3	Lf8—g7
6. Lf1—d3	0—0
7. 0—0	Lc8—f5
8. c4×d5	Lf5×d3
9. Dd1×d3	c6×d5
10. Dd1—b5	Dd8—d7
11. Db5×d7	Sb8×d7
12. b2—b3	Tf8—c8
13. Lc1—b2	e7—e6
14. Ta1—c1	Lg7—f8
15. Sc3—b1	Lf8—d6
16. Tc1×c8+	Ta8×c8
17. Ff1—c1	Tc8×c1+
18. Lb2×c1	Kg8—f8
19. Kg1—f1	Sd7—b8

remis.

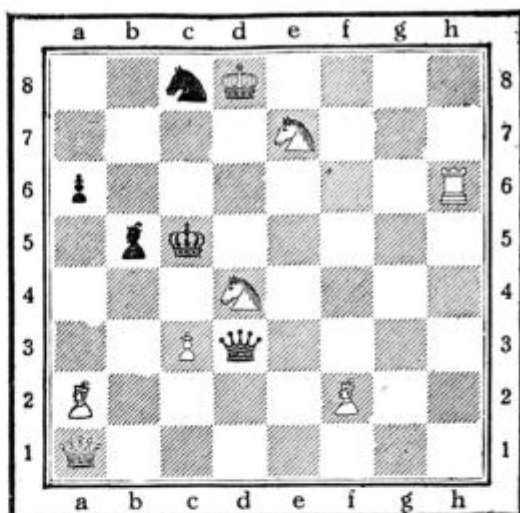
Igra damskih kmetov

Beli: dr. Aljehin

Črni: Rosselli

1. d2—d4	d7—d5
2. Sg1—f3	Sg8—f6
3. e2—e3	e7—e6
4. Lf1—d3	c7—c5
5. b2—b3	c5×d4
6. e3×d4	Lf8—d6
7. 0—0	0—0
8. Lc1—b2	Sb8—c6
9. a2—a3	Da prepreči Sb4
9. — — —	b7—b6
10. Sb1—d2	Lc8—b7
11. Dd1—e2	Dd8—c7
12. Sf3—e5	Sc6—e7
13. f2—f4	Ta8—c8
14. Ta1—c1	g7—g6
15. g2—g4	h7—h5
16. h2—h3	Kg8—g7
17. c2—c4!	Dc7—d8
18. c4—c5	Ld6×e5
19. f4×e5	Sf6—d7
20. b3—b4	h5×g4
21. h3×g4	Tf8—h8
22. Sd2—f3	b6×c5
23. b4×c5	Se7—c6
24. De2—e3	Dd8—e7
25. Kg1—g2	f7—f5?
26. e5×f6 e. p.	Sd7×f6
27. De3—g5	Th8—h6
28. Tf1—h1	Tc8—h8
29. Th1×h6	Th8×h6
30. Tc1—e1	Sc6—d8
31. Sf3—e5	Sf6—g8
32. Lb2—c1	De7—e8
33. Te1—f1	Lb7—c6
34. Tf1y—f6!	Sg8×f6
35. Dg5×h6+	Kg7—g7

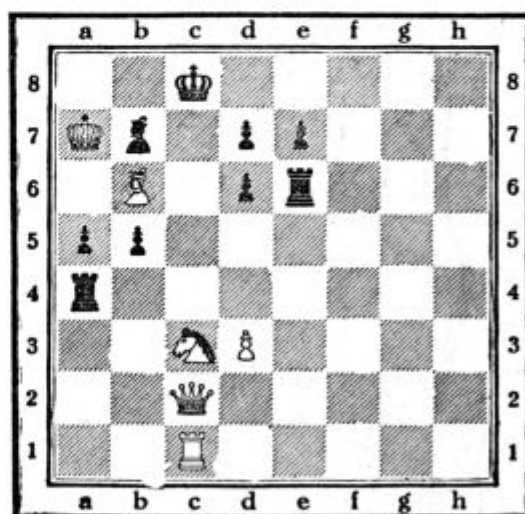
36. Lc1—g5 kapitulira

Mat v dveh potezah

PROBLEM 77

Prva nagrada v turnirju »Neue Leipziger Zeitung« 1933

Mat v treh potezah

ZANIMALO VAS BO:

Čeprav so električni brzojav odkrili že l. 1869., je bila prva nemška brzojavna proga med Berlinom in Koblenzem l. 1882. že »optična«, t. j. brzojavljali so s premakljivi-mi signalnimi drogi (semalfori).

ZA MISLEČE GLAVE

139

10 odstotna postrežnina

Sobarica v nekem hotelu prejema pri inkasiranju denarja od gostov 10 odstotno postrežnino. Nekega dne je inkasirala 2970 Din in meni sedaj, da je zaslužila 297 Din. Pri obračunu pa je dobila manj. Koliko?

Rešitev k št. 137

(Čuden polet)

Gre za letalo, ki je preletelo Južni tečaj. V trenutku, ko je tečaj preletelo, je propeler letel proti severu in rep stroja še vedno proti jugu.

Rešitev k št. 138

(Vse z devetico)

Vsako število z devetimi mesti.

JEZDEC (L. Brandenburg — izrezanka)